

EESTI DRAAMATEATER

Eesti Draamateatri ajaleht nr 11, mai 2014

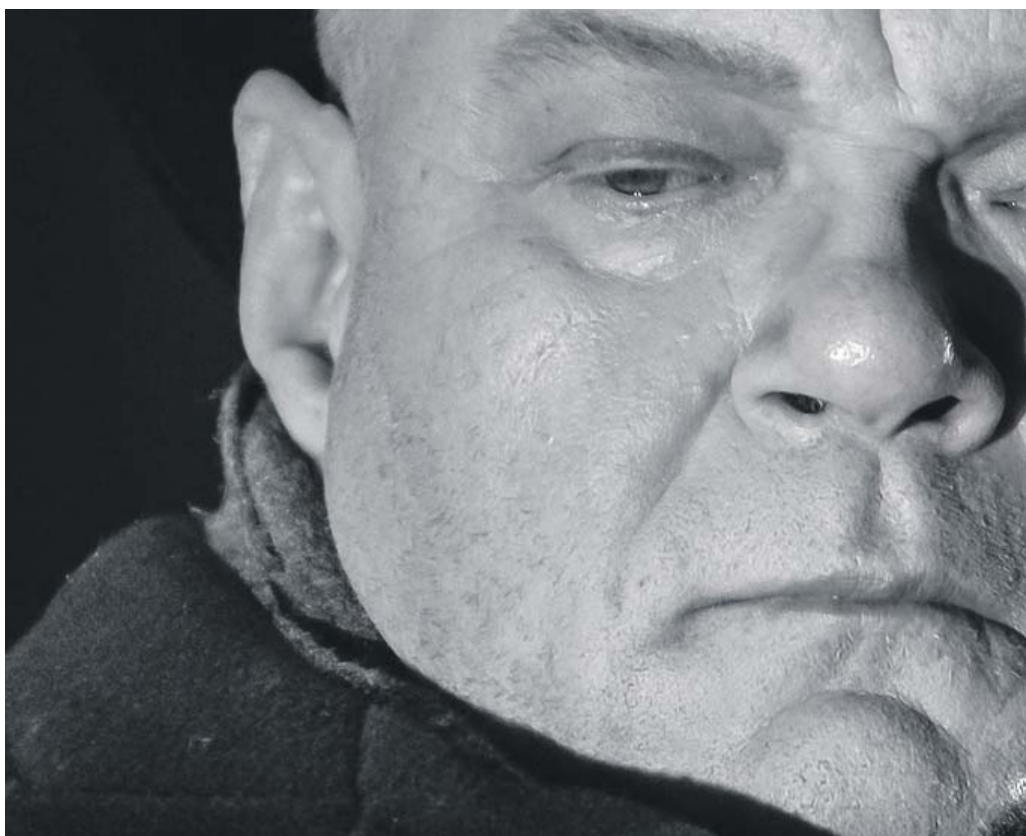

Foto: Mars Öun

Konstantin Päts – Ain Lutsepp

HENDRIK TOOMPERE JR

VÕIMU EI TOHI PÕLISTADA

Pätsi süsteem oli diktatuurlik. Kui me mõtleme ajaloo peale, siis me näeme, et rahvast ja intelligentsi ei kuulatud ning võimul püsisid need, kes olid oma võimu põlistanud. See on ka üks lähtepõhjuseid, miks ma „Wabadusristi“ lavastuse tegin – ma tahan öelda, et võimu ei tohi põlistada. Peab toimuma rotatsioon, 10 aastat ühe ametikoha peal on üle mõistuse palju, kuus aastat on normaalne periood ning siis peab võim kindlasti vahetuma. Ja see pole ainult võimu küsimus, ka ettevõtluses on see tähtis.

Aga samas arvan ma, et ühel riigil peavad olema professionaalsed poliitikud. Miks peaks kogu aeg tekkima uusi poliitikuid juurde? Peaksid olema ühed inimesed, kes valdavad teemat, nagu näiteks diplomaadid, kes tun-

nevad väga hästi juriidika poolt ja seda kuidas asjad käivad, samasugused tegelased on erakondade juhid. On oluline, et tuntakse poliitika keelt, ei ole ju mõistlik, et võetakse mingid mehed põllu pealt ja hakatakse neile uuesti aa-beed õpetama, et kuidas tuleb suhtuda seadustesse jms. Aga oluline on see, et need inimesed, kes on rahva poolt valitud, et nad tajuksid seda mandaati, mis neile on antud. Olen kuulnud nii mitmegi poliitiku suust avalikus meedias ütlust, et mulle on antud mandaat, järelkult ma võin teha, mida ma tahan, mõelda nii nagu ma tahan. Tegelikult pole tal sellist mandaati. Talle on antud mandaat mõelda nii, nagu mandaadiandja on seda mõelnud, siin on suur vahe.

INDREK HARGLA

“WABADUSRIIST”

Lavastaja **Hendrik Toompere jr**, kunstnik **Ervin Õunapuu**, muusikaline kujundaja **Lauri Kaldoja**, liikumisjuht **Üive-Lydia Toompere**, videokunstnik **Tauno Makke**.
Esietendus 4. aprillil 2014 suures saalis.

Osades: Ivo Uukkivi, Ain Lutsepp, Tõnu Oja, Jüri Tiidus, Harriet Toompere, Guido Kangur, Indrek Sammul, Uku Uusberg, Roland Laos, Raimo Pass, Marta Laan, Liisa Pulk, Liis Haab, Tiit Sukk, Lauri Kaldoja.

SUURIMAD RIIGIMEHED ON NEED, KES SUUDAVAD SÕDA ÄRA HOIDA.

Vastab lavastaja Hendrik Toompere jr.

Kas „wabadusrist“ on rist, mida igaüks peab ise kandma?

Kujundina on see tore küll. Mina ei ole oma maailmavaadet kristlane, aga ma hindan kõike positiivset, mis kristlusega kaasas on käinud. Aga seda risti tuleb käsitleda märgilise tähendusena umbes nii, et me ei ole mitte oma tuleviku, vaid oma mineviku ees võlgu. Kui ma mõtlen oma vanavanemate peale, selle peale, millist meeleatust vaeva pidid nemad nägema, et elus püsida, toime tulla ja tänu nende tegelikult mina elan seda ilusat ja mõnusat elu, siis nemad on teinud ära tunduvalt suurema töö kui mina praegu teen. Ma elan mineviku ees võlgu, nii et see vabaduse rist kujundina töötab pigem selle peale, millist risti ja viletsust on nemad näinud, nagu mulle minu vanaema ja vanaisa on õelnud.

Aga kas meile, rahvale, pole mitte ohtlik elada näoga mineviku, mitte tuleviku poole?

Vastupidi. Praegu on tekkinud imelik reaktsioon selliste lausete suhtes, nagu mis me vaatame minevikku, katsume eluga edasi minna. Elu läheb edasi nii või teisiti, meie tahes ja soovidest sõltumata. Minevikku vaatamine on aga selles mõttes tähtis, et me saame sealt sellise teadmise, mida ei pea ise kogemuste kaudu järele proovima. Me teame, et midagi kohutavat elab meie kõrval kogu aeg ja me ei tohi selle ees silmi sulgeda. Minu meelest ei ole see minevikku tagasi pöördumine, ajaloos närimine ja iseenda sonkimine mõttetu viha sees, see on vastupidi – kergendav. Kui ma tean seda kõike, siis on mul mõnusam elada ja see, mis mind ees ootab on lihtne ja ma saan seda loominguliselt käsitleda; mis on olnud, võib tagasi tulla, aga ei pruugi. Aga mina olen valmis selleks.

Ootamatult tekkis lavastusele ka päevapoliitiline kontekst.

See on tegelikult vaid üks aspekt, mis päevakajalisena toimib. Kui lavastus oleks valmis saanud näiteks neli aastat varem, oleksid seal hoopis teised aspektid täpselt sama akuutsed. See lavastus – ja näidend – on väga mitmekihiline, lihtsalt praegusel hetkel muutuvad mingid teatud kihid tähtsamaks, mõni aasta tagasi oleksid need olnud hoopis teised. See on ajalooline pakett, mis ei ole ajalugu, vaid ka meie tulevik. Kui mõelda, et lavastus lõpeb n-ö eelmise vabariigi lõpuga, et justnagu ei tule positiivset emotsiooni sealt, siis minu jaoks on nii, et kui me selle negatiivsuse endast läbi laseme, siis me teame,

„Wabadusristi“ proovis. Hendrik Toompere jr ja Ain Lutsepp

millist hoiduda tulevikus. See on ainult tervendav.

Näidendi faktoloogiline põhi on autentne, aga paratamatult on näidend tõlgendus, mis erineb mõnevõrra ametlikust ajaloost.

Kui on kriisisituatsioon, siis tasub (see on nüüd irooniaga öeldud) alati uskuda neid, kes

vad rahvuse esindajad ühte moodi. Ja kui Eesti ja Prantsusmaa paneksid oma mõtte- maailmad pörkuma, siis oleks tõde seal vahepeal.

Muidugi ei valda me lõplikku tõde ja see lavastus – nagu iga looming – on ju mingis mõttes provokatsioon (kuigi me ei provotseeri), me tahame näidata oma veendumust, aga

dena, aga see on täielik eksitus. Ainus, mis neid ühendab natsismi ja fašismiga, on ajastule omane riitumistil ja käitumistil. Meie aja mõistes olid nad rahvaerakond.

Lavastuses on erinevate maailmavaadete inimesed: sotsid, parempoolsed, vapsid, ja tol ajal olid maailmavaadete tõepoolest erinevad, aga

See vastab ajaloolisele tõele ja pole üldse tänapäevaga võrreldav. Tollane Rei ja sotsiaaldemokraatlik partei olid oma käitumistlaadilt bolševistlikud. Mis on bolševike ja menševike vahe? Bolševikud nõudsid terrorit, füüsilist arveveteõendamist, menševikud ütlesid, et asju tuleb ajada diplomaatiliselt. Eesti variant oli bolševistlik sotsiaaldemokraatia. Rei ise oli härrassotsialist, tema sõi kalamarja, sõitis autoga, käis ülikonnas

ei olnud naistemees, nagu lavastusest praegu paistab. See pole autentne Laidoner, vaid pigem toonase ohvitserkonna koondportree. Sama on Pätsiga. Ma arvan ju ka, et kõik need meie riigi suurkujud olid karismaatilised ja arukad inimesed, kes tegid kõike parimat soovides, aga välja kukkus teisiti. Päts meenu- tab mulle kõige rohkem meie ühiskonnas Edgar Savisaart, mida ma pole tahtnud küll näpuga näidata. Kõige üllatavam on see, et Savisaar kirjutas oma blogis näiteks seda, et lavastus talle väga meeldis ja eriti meeldis talle Uku Uusbergi tegelane, kes teeb kõike täpselt nii nagu tegema peab! Kirjeldab teda kui tubli agarat meest, kes tegelikult teeb ju lavastuses igasuguseid sigadusi.

Muidugi me võltsime veidi ja mängime piiridega, aga elu ei pea ju ainult negatiivselt nägema.

See meie aeg, kus me praegu elame, on imeline, sest meil pole sõda olnud. Me oleme elanud surutises ja siis sellest lahti saanud, on sündinud vabariik ja nüüd me näeme enda ümber ohtu, et uuesti võib sõjaks minna. Ma olen mõelnud teha lavastuse neist, kes on olulised riigijuhid maailmas. Minu jaoks pole need Aleksander Suur, Peeter I, Napoleon või Churchill vaid tegelikult Brežnev, kes suutis terve tohutu perioodi hoida ühiskonda, tegelikult tervet maailma nii, et ei tekiks sõda. Ajaloo teadvuses tuleb minu meelest rääkida nendest suurmeestest, kes suutsid ära hoida verevalamise ja sõja, need on tegelikult kõige suuremad maailma juhid. Seda muidugi globaalses poliitilises mõttes, ma ei räägi sellest, mis sündis ühiskonna sees.

Wabariik ja vabariik, saab neid võrrelda?

„Esimese vabariigi“ ajal ehitati üles meie rahvusteadvus, see oli meeletu töö, mis tehti ja meeletu jõud, millega seda tehti. Kõik need poliitikud, diplomaadid, kirjanikud, kunstnikud, teatriinimesed ehitasid riiki üles, muidugi ka arhitektid – kõik need hooned, mis me ümber on – ja ainult tänu sellele me ju praegu elame. See, mida meie praegu teeme, see on ju ka väga tore, me teeme kõike oma parimate soovide järgi, jätkame traditsioone, püsime sellel heal piiril, kus me ei taha olla ei koos Ameerikaga ega koos Venemaaga, vaid tahame olla omas põhjamaises kultuuris Skandinaaviaga koos. Mulle väga meeldib meie riigi puhul ka kogu see viimase aja liberaalsus. Kui ma esimest korda Taani sõitsin, siis mõtlesin, et kui Eesti oleks olnud kõik need viiskümmend aastat vaba, siis oleks me riik olnud nagu Taani – kui vaba see riik tegelikult on!

Ma arvan, et Eesti on tegelikult väga hästi edenenu ja see, et me kritiseerime ja närimine mingitel teemadel, see käib asja juurde, see on loomulik. Peab rääkima, sest muidu tulebki vaikiv ajastu.

Ma elan mineviku ees võlgu, nii et vabaduse rist kujundina töötab pigem selle peale, millist risti ja viletsust on näinud minu vanaema ja vanaisa.

on n-ö kriisi põhjustajad. No vaadake, mida räägib Vene meedia Ukraina kohta, me teame, et see on vale, kuid see, mida räägib Ukraina meedia, see on ka vale, tõde on seal vahepeal.

Miks peavad olema erinevad rahvusriigid ja rahvused? Just sellepärast, et lähtudes oma kultuurist ja keelest, jumalatest, keda usutakse, mõtle-

ma tean, et meie kõrval on inimesi, kes mõtlevad teistmoodi ja las see tõde tuleb sealt vahepealt välja.

Mõnikord tundub, et Pätsi käima pandud propaganda- masinast pärit suhtumised on meie päevadeni kandunud.

Kui me räägime vapsidest, siis meie üldine ajalooteadvus käsitleb vapse natside, fašisti-

praegusel ajal on need ainult formaalsed erinevused. Aga kes teab, võib olla olid ka siis, sest reaalne elu paneb kõik ka maailmavaadete paika: kas sul on süüa või ei ole.

Sotsialist Rei lavastuses igatahes erineb oluliselt tänapäeva sotsiaaldemokraatidest ja meenutab pigem hüsteerilist kommunisti.

ja ei peksnud kedagi, aga tema löögirühmad olid täiesti olemas. Luges tolleaegseid ajalehti näeme, et mitte vapsid ei teinud pogromme ega peksnud kedagi läbi, vaid need olid toonased sotsid, kes organiseerisid löögirühmi, varustasid neid kurnikurikatega ja saatsid inimesi peksma. Ajalehed olid seda täis.

Lihtsameelse Laidoneri ja niiditõmbajast mänguri Pätsi kõrval tundub kõige puhtama poisina Sirk.

See on teadlikult nii tehtud. Kui me oleksime praegu teinud lavastuses sellise käigu, et oleksime tõepoolest lasknud vapsidel käia ajastu-omaselt mustas ülikonnas, lakksaabastes ning kasutada Rooma tervitust, oleks kohe öeldud, selge, need on fašistid ja sellest pildist edasi poleks mõttemaailm liikunud, neil oleks märk küljes olnud. Me pidime ajalugu võltsima, Laidoneri suhtes ka, ega ta

Küsis Tanel Tomson

JANE BOWLES

“AIAMAJAS”

Lavastaja **Priit Pedajas**, kunstnik **Pille Jänes**, valguse kujundaja **Kalle Karindi** (Tallinna Linnateater), inglise keelest tõlkinud **Kalle Hein**.
Esietus saalis 23. veebruaril 2014.

Osades: Ülle Kaljuste, Kersti Heinloo, Hilje Murel, Laine Mägi, Jaan Rekkor, Maria Klenskaja, Marta Laan, Viire Valdma, Mari Lill, Ester Pajusoo.

ME PEAME RÄÄKIMA GERTRUDE'IST

Gertrude Eastman Cuevas (Ülle Kaljuste) tuleb lavale, otsides oma aiamajas redutavat 18aastast tütart Mollyt. Ta kõnnib kindlalt lavasuure kollase liivakasti keskele. Hetkekski ei teki kahtlust, et sellel mänguplatsil on mängureeglid tema kehtestada. Gertrude on selle draama kuninganna.

Ilma pikema sissejuhatusega lööb ta kaardid lauale. Avasteeni pikk monoloog on kummaline segu etteheidetest, maailmavalust, süüdistustest, lapsepõlve mälestustest ja avameelsest hinge puistamisest. Tegelikult Gertrude vestleb Mollyga (Kersti Heinloo), kes saab vahele öelda vaid pelki lühifraase. Aga teistele sõna ja ruumi andmine polegi proua Eastman Cuevas rida („Ja mind ei huvita, kas seda tuleks pidada iseloomuveaks või mitte. Ma lihtsalt vihkan lobisemist võõraste inimestega ja ma ei

taha kuulda nende jutte iseenest ja oma asjadest.“).

See naine on kõigi täitumiste, etteheidete ja hooletu armastusväärsusega antud maksahoopide koondkuju. Müütiline Suur Näägutaja,

Sellel mänguplatsil on mängureeglid tema kehtestada. Gertrude on selle draama kuninganna.

kes laskub maale kõigi *lohakate* ja *laiskade* tüdrukute hirmutamiseks. Naised saalis vajuvad tasapisi sügavamale istmetesse, mehed koondavad pilgu kuhugi ära. Suure Näägutaja käest ei pääse keegi. Ometi ei loo Kaljuste Gertrude'ist üdini vastumeelset tegelast. Tema soolo on kaasahaarav, järskude pööretega ja humoorikas nagu terve etenduski.

„Aiamajas“ keskmes on lugu emade ja tütarde vahelisest võimuvõitlusest, kus tegevus

tõukub nii kontrollivajadusest kui armukadedusest, samuti meeletust vihast, et vastaspool ei oska või ei julge teist tingimusteta ja siiralt armastada. Manipuleeriva Gertrude'i ja allasurutud Molly vastandpaariks on Vivian Constable (Hilje Murel) ja proua Constable (Laine Mägi). Kui Gertrude on võimukas, egoistlikult enesekindel, siis proua Constable püüab tähelepanematu varjuna hoolitseda tütre kõigi vajaduste eest („Ma pean nüüd minema, muidu Vivian märkab mind ja arvab, et ma piiran tema vabadust...“). Vivian on sügele Mollyle vastukaaluks lausa groteskselt energiline, kergesti vaimustuv ja sekundiga tüdinev. Kui Vivian on ema silme alt pääsemiseks justkui kõige valmis, siis Mollys puudub pea igasugune vastuhakk või mässumeelsus ema suhtes. Lavastuse kunstnik Pille Jänes on kogu tegevuse paigutanud

Foto: Siim Vahur

Gertrude Eastman Cuevas – Ülle Kaljuste

liivakasti. Seda võib võtta kui iroonilist kõrvalpilku, võimalust taandada toimuv lapsikuks mänguks, millekski, millest on võimalik *välja kasvada*. Teisalt toetab taoline

lahendus Bowlesi nägemust, et oma lapsepõlve vaimsetest ruumidest, oma liivakastist pääsemine on raske või lausa võimatu. Liivakast kasvab koos mängijatega.

Lionel Shiveri raamatus ütleb peategelasest ema, et „kõige viimane asi, mida me tunnistasime, on see, et nägeline mänguväljakul aimab täpselt ette mahhinatsioonide juhatuse koosolekuruumis; et meie sotsiaalsed hierarhiad on tühipaljas pikendus sellele, keda esimesena *kickball*ivõistkonda valiti, ja et täiskasvanud jagunevad endiselt kiusupunnideks ja paksmagudeks ja piri-pillideks.“¹ Kuidas ja kas üldse õnnestub siis inimesel pääseda nendest liivakastimängudest, mida põlvkondi pidi parandatakse? Ühe vastusevariandi pakub Bowlesi kaasaegne, luuletaja Philip Larkin ühe oma tunnuima luuletuse lõpusalmis (selle algusele oleks Bowles kindlasti alla kirjutanud, aga seda ei sobi vist siin tsiteerida): „Üks põlv saab teiselt viletsust, /Kui kaljupragu kasvab see. /Sa lahku kohe, kui näed ust, /Ja ära ise lapsi tee.“² Bowles jätab aga proua Eastman Cuevas üksinda liivakasti, pärani silmi sosistama „kui ma väike tüdruk olin...“.

Kairi Kruus

¹ Lionel Shiver, „Me peame rääkima Kevinist“. Varrak, 2008, lk 185.

² Philip Larkin, „See olgu värs“ (tlk Maarja Kangro) – Vikerkaar 2007, nr 3, lk 9.

MARI-LIIS LILL JA PAAVO PIIK

“VARESELE VALU...”

Autor-lavastajad **Mari-Liis Lill** ja **Paavo Piik** (Tallinna Linnateater), kunstnik **Nele Sooväli**, valguskunstnik **Priidu Adlas** (Tallinna Linnateater), muusikaline kujundaja **Andre Pichen**. Esietus saalis 15. märtsil 2014.

Osades: Robert Annus, Henrik Kalmet (Tallinna Linnateater), Piret Krumm, Ursula Ratasepp (Tallinna Linnateater), Britta Soll, Veiko Tubin (Tallinna Linnateater).

ET KASS TÕSTAKS PEA

Pole ühtegi raamatukangelast, keda ma rohkem armastaks kui naksitralle. Kõiki kolme korraga. Ja kui nad kõik kolm korraga kohe etenduse alguses lavale tulevad, siis ei oskagi kohe midagi paremat tahta. Nad haakuvad etenduse teemaga täiesti orgaaniliselt, aga millega nad orgaaniliselt ei haakuks – nad on ju osake loodusest. Ühtlasi on „Naksitrallid“ minu isiklik n-ö depressiooniravim. Alati voodi kõrval käepärast. Sest eks meil kõigil on vahel tunne, et...

Kingpool kehitas õlgu. „Nojah, mine neid kasse tea. Võib-olla ta ei liiguta ennast ka sellepärast, et tunneb lõksu kukkumise tõttu magusat valu ja kurbust.“ „Muidugi,“ ütles Muhv. „Ärge unustage, et ta veetis ju terve öö üksinduses. Mulle tundub, et me oleme tema vastu isegi pisut ülekohtused olnud. Miks pidi just talle karm ja range üksikvangistus osaks langema? Ka teised kassid on üksikule saarele välja saadetud, aga nad on seal ikkagi kõik ühiselt koos.“

(Eno Raud „Naksitrallid“, lk 81-82)

Eks meil on kõigil vahel tunne, et me oleme üksikvangistuses. Lamame püüinises, käpad pea all ega leia väljapääsu. Meie ümber on vähe armastust ja selle kompenseerimiseks otsivad inimesed aina enam koos olemise tunnet. Miks muidu on vaja tekitada selliseid kummalisi nähtusi nagu ühes hingamine ja igasugused muud koos laulmised ja olemised, rääkimata kõikvõimalikest esoteerilis-

test praktikatest jne. Niiviisi pooleufooriliselt taieldes saab end tunda orgaanilisena, millegagi-kellegagi kokku kuuluvana. Arvan, et sellised üritused on võõrandumisprosessi osa ja midagi polekski ju selle juures paha, kui sellisele eufooriale ei järgneks pohmell. Kuid võib järgneda – ehmata tõe demusena hingad järsku jälle üksi. Ei tahagi nagu väga enam hingata. Ja ongi käes.

Foto: Siim Vahur

Deivi – Ursula Ratasepp

Lavastuse „Varesele valu...“ kõikide tegelaste lood räägivad armastuse puudumisest. Inimene, kes pole seda tunda saanud, on depressioonile vastuvõtlik. Võib-olla ongi kuidagi nii, et kui sinna kohta, mis on loodud armas-

tuse jaoks, püütakse sobitada mingeid muid asju, siis tekib ajukeemias pikapeale lühis. See on umbes nii, nagu see laste mänguasi, kus pead õige kujundi õigesse auku panema. Mul on tunne, et tänapäeva ühiskonna põhiline

inimtüüp on laps, kes surub täiesti jõust kera kuubi auku või püstprismat püramiidi auku ja samamoodi nagu mina pidin praegu guugeldama „geomeetrilised kujundid“, guugeldab inimene oma armuprobleeme, selle asemel, et ausalt inimesega rääkida. Midagi on totaalselt valesti. Seda tänuväärsema teo(se)ga on Mari-Liis Lill ja Paavo Piik hakkama saanud. Ma olen

päris kindel, et sellest lavastusest saab ja juba on saanud kellegi „Naksitrallid“. Teha midagi nii humanistlikku praeguses posthumanistlikus ühiskonnas on aus ja julge samm. Kui avad ukse, oled sa teinud juba äärmiselt palju. Rohkem ei saakski ega poleks ka vaja.

Kairi Prints

Nõõrredeliks ei olnud Muhv nõus hakkama, kuid oma furgooni ajas ta ettevaatlikult otse püüinise kõrvale ja tegi autoukse lahti. Nüüd tõstis ka kass esimest korda pea. Siis tõusis ta jalule, sirutas ennast ja vaatas üles. Läbi lahtise autoukse märkas ta Muhvi voodit. Ning äkki oli ta üheainsa vägeva hüppega autos!

„Võimas!“ hüüatas Kingpool.

(„Naksitrallid“, lk 82)

Foto: Siim Vahur

Sergei – Robert Annus

TENNESSEE WILLIAMS

“KASS TULISEL PLEKK-KATUSEL”

Lavastaja **Ingomar Vihmar**, kunstnik **Riina Degtjarenko**, tõlkinud **Jaak Rähesoo**.
Esietendus 10. juunil 2014 Laitse Graniitvillas.

Osades: Kersti Heinloo, Ingomar Vihmar, Martin Veinmann, Kersti Kreismann, Hilje Murel, Tõnu Oja, Tõnu Aav, Kleer Maibaum-Vihmar jt.

KUI KATUSE ALL LÄHEB KUIUMAKS

Tennessee Williams on end maailma näitekirjanduse parimikku kirjutanud inimsuhte peenmehaanikat uuriva kirurgina. Osava skalpellikäsitsejana viilutab ta oma tegelaskujude hingedest halastamatult nähtavale just madalamaid tundeid ja tundeid, neid, mis inimesi kõige sagedamini tegutsema ajendavad.

Ka 1955. aastal Pulitzeri preemia võitnud „Kass tulisel plekk-katusel“ toitub tegevuse arengus suures osas ahnusest, omakasuihast, vihkamisest ja allasurutud seksuaalsusest. See on võimas pärm, mis ühel õhtul Pollittite perekonna valde ja vassimiste potil häälekalt kaane lööb.

See on niisiis üks õhtu, Pollittite patriarhi Suure Papa 65. sünnipäeva pidu, mis vaatajate silme eest läbi jookseb. Kes on loo peategelane, kas kare ja pea kõigi vastu oma sallimatust ilmutav Suur Papa, vanem perepöög Brick, kes sisemuses laamendava segapudru ajal on koos viskipudeliga maailma eest klaasist seinataha varjunud, või Maggie, kes abikaasa külmusest kõrvetada saanud kassina meeleheitlikult tema hingeni püüab end kriipida? Lavastaja nägemusele vastavalt võib selleks tõusta ükskõik kes neist eraldi, aga miks mitte ka kõik kolm korraga.

Lämbes lõunaosariigi õhtus läheb tõepoolest kuumaks ning õhukese viisakusvaha-

kihi alt hakkab välja sulama tegelikke tundeid ja varjatud kavatsusi. Suure Papaga seotud halvasti hoitud saladuse ilmsikstulek paneb avatud

Tegevuse areng toitub ahnusest, omakasuihast, vihkamisest ja allasurutud seksuaalsusest.

See on võimas pärm.

kaartidega mängima teise perepoja Gooperi ja tema lasterohkusega õnnistatud naise Mae, kes ühel hetkel enam ei varjagi, et nende mäng käib mõisa ehk siis Suure Papa puuvillakasvanduse peale. Suure Mamma tahtmatust tunnistusest selgub aga, et on siiski üks asi, mis seob teda kõigile ülejäänud lähikondsetele sülgava Suure Papaga – see on kõigil rinnetel aelistunud Bricky vaieldamatu eelistamine külmakõhulisest advokaadist Gooperile. Inimesed süttivad, kired lõõmavad, sillad põlevad, aga õhk katuse kohal saab puhtamaks. Williamsi näidendite puhul räägitakse sageli kuldsest kolmikust, kuhu kuuluvad

Inimesed süttivad, kired lõõmavad, sillad põlevad, aga õhk katuse kohal saab puhtamaks.

„Klaasist loomaaed“ (1944), „Tramm nimega „Iha““ (1944) ja „Kass tulisel plekk-katusel“ (1955). „Kass“ jäi paraku tema viimaseks edu toonud näidendiks, hilisemad tööd – viimane näidendeist valmis tema surma-aastal 1983 – kandsid paljusküüsi süveneva

alkoholismi ja narkosõltuvuse pitserit. „Kassi tulisel plekk-katusel“ pidas Tennessee Williams oma parimaks näidendiks.

„Kassist“ kõneldes ei saa muidugi üle ega ümber 1958. aasta ekraniseeringust, kus „kass“ Maggieena hiilgas Elizabeth Taylor ja talle sekundeeris samuti Oscari-nominatsiooni vääriliselt Paul Newman. Broadway lavale jõudis näidend 1955. aastal lavastaja Elia Kazani käe all, kes algse näidenditekti veidi ümber teha lasi. Hilisemaid tähelepanuväärseid lavastusi inglisekeelses kultuuriruumis on leida igast kümnendist.

Õnnestumist Eesti laval tuleb otsida aga 1990. aastast Ugalast, kus Kaarin Raid „Kassi tulisel plekk-katusel“ režii eest (kõrvuti „Vihmameistri“ lavastamisega) Eesti teatri aastaauhinna pälvis. Margareti mängis Ugalas külalisena Ülle Kaljuste, Bricky Allan Noormets, Suurt Papat Andres Noormets.

„Kass tulisel plekk-katusel“ esietendus 10. juunil ning juhatab sisse Eesti Draamateatri tänavuse teatrisuve. Loodetavasti vahetab Ingomar Vihmari uus Laitse-lavastus edukalt välja Eugene O’Neilli „Saatuse heidikute kuu“, mida kolm aastat järjest menukalt graniitvillas mängiti ja mis nüüd oma lavaelu teatrimaja väikses saalis jätkab.

Martin Kruus

Foto: Herkki Erich Merila

Brick – Ingomar Vihmar, Maggie – Kersti Heinloo

RAAMATUD JA PLAADID

“VENNAS”

Tõnu Õnnepalu näidendi aluseks on autentset Hiiumaalt leitud kirjad aastast 1915–1939, mis üks Ameerikasse jäänud hiiu mees oli saatnud oma vennale, kes kodusaarel talu pidas. Tõnu Õnnepalu: „Sest mis on kirjad? Endamisi teisele jutustatud lood. Paber on vahepeal, paberist paistavad läbi vaid varjud, aga õhuke ja arglik paber võib saada linnuks või laevukeseks, mis ometi sinu sõnad, sinu loo teisei kannab, üle merede ja teinekord ka üle aja.“ „Vennas“ võitis pea-preemia 2012. a Monomaffia teatrifestivali ja Eesti Teatri Agentuuri näidendivõistlusel ning näidend esietendus Eesti Draamateatri väikses saalis 9. veebruaril 2014, lavastaja Aleksander Eelmaa. Raamatus on kümmekond fotot lavastusest.

“WABADUSRIIST”

Indrek Hargla „Wabadusriist“ räägib EW-aegsest tagatoast. Kuidas 1924. a loodi Tallinnas koorekihi klubi Centum. Seal tehti poliitikat, aeti äri, peeti balle, võeti vastu Euroopa diplomaate, spioneeriti. Seal liikusid Konstantin Päts, Johan Laidoner, Joakim Puhk, Karl Einbund, Karl Robert Pusta, August Rei, Artur Sirk jt. Tegelikult teatakse eelmisest Eesti Vabariigist sageli ainult paraadportreesid. Me ei tea, mida tegelikult tähendas toonane vaikiv ajastu. Aga me teame, kuhu see viis. Tundub, et mustriid on taaskorduvad. Võimul ei tohi olla liiga kaua. „Wabadusriist“ esietendus Eesti Draamateatri suures saalis 4. aprillil 2014, lavastaja Hendrik Toompere jr. Raamatus on paarkümmend fotot lavastusest.

PRIIT PEDAJASE TOPELT-CD

Priit Pedajase autoriplaadile kogutud 33 laulu on sündinud aastakümnete jooksul, varasem neist, Ernst Enno luuletuse „Kolm eite“ viisistus on aastast 1970. Ka laulude salvestused pärinevad eri aegadest ja nii ootab plaadi kuulajat ees kohtumine mitmes vanuses Pedajasega.

Eesti Draamateatri väljaandeid on toetanud Eesti Kultuurkapital.

DRAAMATEATRI SUVISED SÕIDUD

Juunis ja augustis plaanib teater anda mitmeid võõrusetendusi koduseintest ja -linnast kaugemal. Gastrollirea teeb juba ülehommeh ehk 18. mail lahti sõit Tartusse, kus Viire Valdma mängib Sadamateatris Kristel Leesmendi kirjutatud ja lavale seatud monolugu „Tund aega, et hinge minna“. Järgmine väljasõit viib Draamateatri Võrru, kus Kandles tuleb 24. mail etendamisele pereprobleemidest kõnelev Yasmina Reza komöödia „Hävituse ingel“. Siis tuleb vahele tihedalt etendusi täis pikitud suvehooaeg ja juulikuine puhkus ning ratastele asume taas 12. augustil, et osaleda lavastusega „Vennas“ Monomaffia festivalil Pärnus. Seejärel on taas „Hävituse ingel“ aeg pikem tee jalge alla võtta – lavastust mängime 22. augustil kl 19.00 Paide Kultuurikeskuses ning 26. augustil kl 19 Pärnu Endla suures

saalis. Suvised sõidud lõpetab psühhoanalüüsi isaks peetud Sigmund Freudi Viini-perioodi närvilisest lõpuajast kõnelev „Külaline“ 26. augustil kl 19 Endla teatri Küünis. Võõrusetenduste pileteid saab osta Draamateatri kassast, kodulehelt ning Pileti-maailma müügikohtadest üle Eesti.

„Hävituse ingel“, Michel Houllé – Ivo Uukkivi

MERLE KARUSOO, LIIS AEDMAA, JAN RAHMAN, PIRET SAUL-GORODILOV

“LAUL, MIS JÄÄB”

Lavastaja Merle Karusoo, kunstnikud Maret Tamme ja Illimar Vihmar, valguskunstnik Margus Vaigur (Endla), muusikajuht ja arranžeerija Malle Maltis, liikumisjuhid Laine Mägi ja Liis-Katrin Avandi, lavastaja assistendid Indrek Sammul ja Maia Soorm.
Esietendus Eesti Draamateatris 13. juunil 2014.

Osades: Märt Avandi, Laine Mägi, Harriet Toompere, Piret Krumm, Ülle Kaljuste, Robert Annus, Mihkel Roolaid, Päärü Oja, Mait Malmsten, Juss Haasma, Raimo Pass, Taavi Teplenkov, Indrek Sammul, Ain Lutsepp, Guido Kangur, Jüri Tiidus, Tiit Sukk jt.

SÕPRADELE JA VÕITLUSKAASLASTELE

Mööldes tagasi näidendi „Laul, mis jääb“ kirjutamisele, mis toimus suures osas umbes aasta eest, 2013. aasta talvel ja kevadel, meenub esmalt üks tunne. Üks äratundmine. Me olime selleks hetkeks teksti kallal töötanud oma paar kuud. Kaevunud Raimond Valgre elusse ja tema kaasteeliste mälestustesse, kuulunud muusikat, mõelnud, otsinud, vaieldud, kirjutanud ja ümber kirjutanud. Stseenid ja tegelased olid hakanud juba kuju võtma, kuid päris palju oli sedagi, mis tahtis veel paika loksutamist ja selgeks rääkimist. Mina töötasin peamiselt perioodi kallal, mida võiks plakatlikult nimetada „Raimond Valgre Suures Isamaasõjas“ ning ühel hetkel tabasin ma ennast äratundmiselt, et Valgre muusikat võiksid esitada ainult mehed. Valdava enamiku oma sõjaeelsest loomingust lõi ta naistele ja naistest ning hilisemad, sõja ajal loodud laulud on suuresti sõpradele ja võitluskaaslastele, et noid ja ise-

ennast mõistuse juures hoida. Pean ütlema, et see tunne ei ole mind jätnud ja kardan, et ega ta vist enam ei jäta.

Mulle väga meeldib Merle Karusoo poolt näidendi motoks valitud Nietzsche tsitaat – ainult üksikud sünnivad peale surma. Ma usun, et Raimond Valgre oli kahtlemata üks nendest, kuid surra õnnestus tal oma lühikese elu jooksul

Ehk just tänu sellele, et me seda tööd mitme autoriga tegime, õnnestus meil süvitsi minna ning ajaloost ka ühtteist iseendalegi üllatavat välja kaevata.

mingis mõttes rohkem kui kord. Kui inimestelt küsida, mis neile Raimond Valgre nime kuuldes esimesena silme ette kerkib, siis päris suurele osale vastajatest kangastub 30ndate aastate Pärnu – suvi, heledad ülikonnad, õnnelikud inimesed ja Valgre muusika. Kujutluspilt, milles on pea sama palju tööt kui Ivan Orava mälestustes. Ei ole

kindel, et meie näidendiski rohkem tõtt on, kuid julgen väita, et väga palju enamat Valgre ja teda ümbritsenud inimeste kohta teada saada, kui meil seda näidendit kirjutades välja uurida õnnestus, ei ole nüüd, ligi seitskümme aastat hiljem, paraku võimalik. Jah, tuleb tunnistada, et Valgre kui helilooja tipp hetk jäi hoopis teise aega ning tol hetkel ümbritsesid teda val-

sime mõista Raimond Valgre kui heliloojat. Raimond Valgre kui inimest.

Ma ei tea, kust tuli Merle Karusoole mõte ja soov Raimond Valgre elust näidend kirjutada ning see Draamateatri suures saalis lavale tuua. Samuti ei tea ma päris täpselt, kuidas Merle ja Drakadeemia teed ristusid, kuid igatahes poolteist aastat tagasi ühine dokumentaalteatrit käsitlev sügiskool aset leidis ning sealt ka näidendi kirjutamine alguse sai. Tegime me seda peamiselt neljakesi – Merle Karusoo, Jan Rahman, Piret Saul-Gorodilov ja mina, kuid abilisi oli veel teisigi. Draamateatri kirjandustoast hoidis töö käigul silma peal ning mõtles meiega nädalast nädalasse kaasa Mihkel Seeder. Taoline suhteliselt suure seltskonnaga näidendi loomine ei ole kindlasti mitte lihtne ja valutu protsess, kuid on samas väga arendav. Usun, et ehk just tänu sellele, et me seda tööd mitmekesi tegime, õnnestus meil süvitsi minna

Raimond Valgre

ning ajaloost ka üht-teist iseendalegi üllatavat välja kaevata. Kindlasti muutis meie koostöö tulemuslikuks ka Merle kui lavastaja selge nägemus sellest, millist näidendi ta oma vaimusilmas näeb ning kuidas selleni peaks jõudma. Samuti tema tohutu kogemustepagas nii lavastaja kui ka autorina. Küllap näi-

tab meie töö tegelikku väärtust aeg, sest näidendil kui sellisel ei ole ju eriti mingit väärtust. See on kõigest tekst paberil. Tekst, mis proovisaa- lis hakkab pead tõstma ning ellu ärkab alles laval. Hea õnne korral võib siis sündida see laul, mis jääb, aga seda saab öelda ainult publik.

Liis Aedmaa

TEATRI LUGU

DRAAMAKELDER

Endise Draamakeldri kinnimüüritud ukseava on näha praegugi, selle kohal ka tühi sildialus.

Suvelavastus „Laul, mis jääb“ elustab Eesti Draamateatri majas ühe vürtsika mälestuse: etenduste ajaks taasluuakse teatri keldrikorrusele omaaegne kuulus lokaal Draamakelder. Üle poole sajandi on seal asunud teatri garderoob, aga varem pulbitses teatri restoranis kirev seltsielu.

Kauaaegne Eesti Draamateatri lavastusala juhataja ja näitleja Ain Jürisson meenutab oma „Draamateatri raamat“ selle legendaarse koha saatust: „Saksa Teatri algusest peale oli hoone keldris tegutsenud söögi-joogi paik, mis Eesti ajal sai nimeks „Restoran Draamakelder“. See oli linlastele, kunstirahvast rääkimata, üpris mainekas aja-

viitekoht. Enne sõda oli siin esinenud Raimond Valgre ning teisigi nimekaid muusikamehi. Seal töötas püsiv ja küllaltki koloriitne personal, kellelt „omadel poistel“ oli võimalik ka laenu peale saada. Nüüd hakkas restoran teatri perspektiividele jalgu jääma. Direktor Hugo Murre ja teised pidasid pika lahingu, et „Gloria“ restoranile alluvast ettevõttest lahti saada. Teatrimehed jäid peale – 1955. aasta lõpul viidi Draamakelder koos personaaliga üle Vabaduse väljakule Kunstihoone keldrisse, kus ta sai uue nime Kunstiklubi ehk „KuKu“ klubi. [---] Seniajani oli teatri publiku riidehoid asunud esimese ja teise korruse fuajeedes, nüüd

Vaade Eesti Draamateatrile, tollasele Saksa teatrile, praeguse Georg Otsa tänava poolt (1910. aastad). Rõdu all restorani sissepääs.

oli võimalik viia see vabanenud keldriruumidesse. Teatrikülastajale jäi rohkem jalutusruumi, põrandad seisid puhtad ja fuajeedest kadus üleriie spetsiifiline lõhn.“

Voldemar Panso „Päeva-raamatus“ leidub mitmeid sissekandeid lõbusatest õh-

tutest „all“. Isegi Saksa okupatsiooni ajal leiti võimalus pidutseda, nii näiteks on 21-aastane noor näitleja Panso kirjutanud 4. aprillil 1942 „Tulipunase lille“ 25. etenduse järgest (ehk tolle aja kohta eduka lavastuse) peost: „Siis tulevad igasugu reageerimised oma iseloomude ko-

haselt, metsik temperament vallandub ja siis on niisugune pillerkaar, et ei ole otsa ega äärt. Ruus mängis lõõtsa, Vaag tagus toolipõhja, tõstis tabureti pähe ja tegi mindeid võimatuid tantsusamme (tema iseloom). Ja kuna kõik tantsisid, laulsid, karjusid ja trummitraldrekuid täristasid,

seisis Juhkum kogu selle virvarri keskel, Korjus turjal ja keerutas ennast ringi, metsikult ja lõputult (jõumehena ala „Plaza“).“ (Lavastuse edu tähistasid tollased Draamateatri näitlejad Aarne Ruus, Helmut Vaag, Aljo Juhkum, Erna Korjus.)

Tõnu Õnnepalu

“VENNAS”

Lavastaja **Aleksander Eelmaa** (Tallinna Linnateater), kunstnik **Liisi Eelmaa**, helikujundaja **Lauri-Dag Tüür**.
Esietendus väikses saalis 9. veebruaril 2014.

Osades: Pääru Oja, Indrek Sammul, Kaie Mikhelson.

KIRITEATRIS SAAVAD KOKKU LÄHEMAD JA KAUGEMAD RANNAD

Eesti teatrilavadele on jõudnud mitmed lavastused, kus tegelasi lahutavad maised mered ja mandrid, aga nende hingeigatsused ja armastused sõlmuvad sest hoolimata ühte. Päril paras vastukaal neile olmelugudele, kus inimesed on küll ninapidi koos, aga kas või abikaasa näib jätkuvalt jäävat sinna seitsme maa ja mere taha, kust ta kunagi leiti, ikka nii võõra, nii kaugena. Ju siis on selline aeg, et otsime ja leiame virtuaalsuhtlusest ehedamat lähedust kui reaalkontaktist, usume kujutluse elulähedasemaks ku tegelikkuse, tehisevõrgustikud hingepidestavamaks kui tõsielu.

Tõnu Õnnepalu ja Aleksander Eelmaa „Vennas“ on episoolarteatri voolus isepäine laine, mere- ja liivalõhnane värske algupärane, kus vähemasti üks pool kirjavahetust on päris, s.t Jakob Kasser kirjad Ameerikamaalt Hiiu maale vend Willemile. Ja see on suur asi: pöördumine sõna otseses mõttes elutruu tekstilooma poole teravdab tõeluseta, loob lavale pihtimuslikkuse ja salapära, isiklikkuse ja kunstiüldistuse isevärki pingestatud tasakaalu.

Kojujääja või võõrsile mineja – kui sageli me, vennad ja pojad, niimoodi igatsuse ja üksilduse käes väreledes kahte leeri jaotume. Aga see eriline kujutluse ja pärisuse kokkukuuluvus, mis lahutamatu kirjapaberi kaks poolt moodustab, leevendab lahusolemise valu talutavaks. Willemile ja Jakobile (Pääru Oja ja Indrek Sammul) õhku elutarvilikku ankrutunnet Mammast (Katie Mikhelson). Plikalikus eidekeses on kodumaagi ja salaväge, mis hoiab poegi koos ja kinni, laseb rajada hingelisi losse ja sadamaid. Ema jaoks on mõlemad pojad ühtmoodi reaalsed ja armsad ning vennad tajuvad emaarmastust oma

kaugemal ja lähemal rannal samaviisi, ikka hellalt õnnestava ja tüütuna. Nõnda klaarub, puudutab ja rahustab tõdemus: kes kord tajunud lähedust, ei pääse sellest enam kunagi päris eemale – ja ega kaugust saa tunda too, kes ei tea, mis lähedus on.

Ometi jääb „Vennas“ ühe perekonna pisikeseks looks – autor ei varasta seda ära noilt, kellele see päriselt kuu-

dust, mida aga laiali pillutada ei raatsi ega tihka ega jaksa. Sedasi on üpris imetabane, et vaikne konutamine ja mõlgutamine võib ka teatrilaval maru huvitav olla, et näitemängijad ei peagi tähelepanu köitmiseks kogu aeg avalikult rahmeldama või kannatama. Piisab ausalt isiklikult kohal olla, inimese mõtetegevusest lakkamatult kinni pidada, et teater olekski huvitav, kaasa-

vonklevad rahutud piirid, mis Hiiu maa ja Ameerika asukaid peaaegu peadpidi kokku jooksutavad, aga ometi lahus hoiavad; neile sarnaseid olukordi loovad, aga kokkusaamist ei võimalda. Kauguste ja läheduste paradokse loo stenograafilise kulgu algab Willemi laeva pardalt, publiku nina ees, ja lõpeb Jakobi Ameerika-salongis, lavasügavuses. Sellist ruumilisust toonitab omakorda Lauri-Dag

Willem – Pääru Oja

lub, paotab vaid korraks elu „tumma vahetekk“, lubab ettevaatlikult kiigata selle Hiiu pere ainukordsesse ja tavalisse ellu. Vennaste kirjavahetus saab kirjanduslikuks nimelt tänu sellele, et ta oma loomult kirjanduslik pole: Jakob ja Willem ei meisterda endale paberist mälestussammast, vaid laevukest, millega vennakseni seilata.

Kuigi kirjasaatmise kujutluskontaktis on midagi sügavalt teatripärast, on kirjutamise tegevus ju ise kõike muud kui lavaline. Südamelähedase saarerahva eluhoiakus on tublisti ürgset sissepoolepööratust, mis siiski ei tähenda masendumist, pigem tasast hingehele-

Aleksander Eelmaa lavastab poeetilisel ja plastisel viisil. Kui tahes argisestki pisiliigutusest hakkab selles jagatud esemete ja töötegemise leidlikkus balletis terendama midagi tuumset: tegelaste hubaselt pelglikud omailmad. Kirjapaberi ruumiliseks ja eluliseks lavareaaluseks muutmisel on lavastajale tõhusaks toeks Liisi Eelmaa mängulised tingimaastikud. Näiteks Hiiu maa heistub harilikus mustvalguses, aga Jakobi Ameerika säteb piltpostkaartide kättesaamatus kirkuses. Varjuteatris sobituvad inimkujud liikuvate ja liikumatute piltide vahele nagu mälukangasse, mis liigendab tegevusloimeid tardhetkedeks. Lavaruumis

Tüüri erakordselt tundlik heliilm, kus isegi ennesalvestatu kerib end lindilt maha nõnda täpselt ajastatu ja paigutatuna, et hoiab koha- ja liikumismeale erksana.

Kiriteatritundidesse on punutud pikad aastad, mis kannavad ühest sadamast üha kaugemale ja teisele lähemale, ent reisi käigus ununeb, kummal pool asus tõelus ja kummal kujutelm. Üksi- ja koosolu ning kauguse ja läheduse mitmekülgne kokkusulamine manab „Vennase“ lavaloos esile selle veidra tegelikkuse illusiooni ehk teatritõeluse.

Priit Põldma

ARVUSTUSTE VÕISTLUS

NOORI PAELUVAD SISUKAD, SAMASTUMISVÕIMALUSEGA LOOD

Eesti Draamateatri selle hooaja arvustuste võistlusele laekus nelikümmend kolm arvustust. Võistlusel osalesid eri vanuses õpilased Tallinna koolidest. Kirjutati nii publiku pikaajsetest lemmikutest („Kõik on täis“, „Rahauputus“) kui ka sel hooajal esietendunud lavastustest („Kollaborandid“, „Vennas“). Parimad noored teatriarvustajad kuulutati välja 16. aprillil võistluse pidulikult lõpetamisel. Esikoha pälvis Tallinna Reaalkooli abiturient Kristel Roots, teise koha Tallinna Reaalkooli 8. klassi õpilane Liis Marii Valeika (ühtlasi „Orbude“ trupi üks lemmikutest), kolmanda koha Tallinna Arte Gümnaasiumi abiturient Victoria Liiv. Lisaks tõstis žürii esile Tallinna Reaalkooli abiturienti Sarah Ellermaa arvustuse lavastusest „Tund aega, et hinge minna“ ning Tallinna Mustamäe Gümnaasiumi 10. klassi õpilase Janneth Kittilä arvustuse lavastusest „Võlanõudjad“. Kõige rohkem kirjutati Ingomar Vihmari lavastusest „Orvud“. Tunnustamaks noorte aktiivset kaasamõtet, valisid lavastaja ja näitleja Pääru Oja „Orbude“ arvustuste seast oma lemmikud – autoriteks Tallinna Reaalkooli 8. klassi õpilased Margus Reimann, Martin Špol, Ilja-Viljard Vronski, Helena Volmer ning Liis Marii Valeika.

Võistluse parimad arvustajad käsitlesid lavastusi huvitava nurga alt, oskasid oma mõtteid kirja panna ladusalt ning kaasaaharavalt. Hea meel oli tõdeda, et noor teatripublik ei hinda ainult pelka meelelahutust, vaid ootab teatrit kaasamõtet ning samastumisvõimalust pakkuvaid lugusid. Aitäh kirjutajatele ja juhendajatele!

Kairi Kruus

Foto: Liit Pipaäinen

LAVASTUSTE VIHIKUD

UUED LAVASTUSTE VIHIKUD ÕPILASTELE JA ÕPETAJATELE

Eesti Draamateatri koduleht leiab valitud lavastustele loodud vihikud (rubriigist „Teatrist/Koolidele“). Vihikud ei asenda kava, vaid pakuvad lisavõimalusi õpilastele ja õpetajatele. Loodetavasti toetavad need teatrikogemuse mõtestamist ning analüüsimist koolitundides. Väärt lisamaterjali leiavad aga teisedki huvilised.

Hetkel on kättesaadavad Merle Karusoo lavastuse „Kollaborandid“ (taas mängukavas sügisest) ning Ingomar Vihmari lavastuse „Orvud“ vihikud.

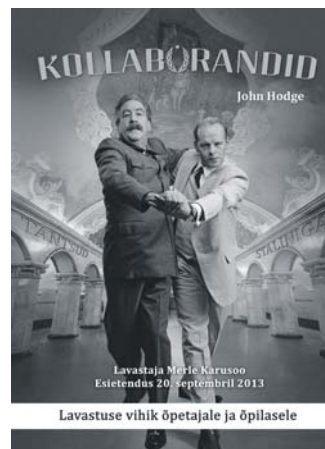
„Kollaborantide“ vihiku loomisest lähtusime kolmest teemast: „Ajastu“, „Kollaborantlus“, „Kurguse nägu“. Lühikestele sissevaadetele järgnevad aruteluküsimused, mis võiks olla lähtepunktiks

etenduse analüüsimiseks klassis. Vihikust leiab ka tegelaste tutvustused ning kokkuvõtte. Oma mõtteid lavastuse sünni ning tausta kohta jagavad lavastaja Merle Karusoo ning koreograaf Teet Kask.

„Orbude“ vihikus on tähelepanu keskmes Phillipi, Treati ja Haroldi tegelaskujud. Lavastus annab väga hea võimaluse keskenduda just tegelase analüüsile, uurides nii tege-

laskuju psühholoogilisi tagamaid kui näitleja rolliloomet. Vihikust leiab iga tegelase kohta valiku kõnekamatset tsitaatidest ja lühiantervjuud näitlejate Pääru Oja, Ivo Uukivi ning Sten Karpoviga. Lisaks ülevaate Lyle Kessleri näidendi sünniloost, kokkuvõtte ja aruteluküsimused.

Kairi Kruus

ESTER PAJUSOO 80 – 1. JUULI

KOGU LUGUPIDAMISE JUURES:
SÜGAV KUMMARDUS, KNIKS JA LILLEKIMP

Ma tulin teatrisse hommikusse proovi. Olin küllaltki närvis, sest ikkagi Draamateater, punased vaibad, suured trepid, lühtrid laes. Ega see pole naljaasi. Proov toimus neljandal korral Maalisalis. Olin napilt proovi hilinemas. Süda tagus päris kõvasti ja nagu oli treppidest üles jooksmisest punane. Noh, suursugune *entrance* jääb siis vist mõneks teiseks korra.

Püüdsin rahuneda. Olin hommikul lugunud, kuidas oma mõtteid juhtida, et olla vastupidavam ja produktiivsem ühiskonnaliige. Mõtted, mis võivad rikkuda kogu päeva, tuleks ühendada sind otseselt mitte puudutavate teemadega ehk kõrvutada oma väikekodanlike probleeme katastroofidega. Näiteks „mul pole midagi selga panna“ – aga „on hullemaidki asju, näiteks Aafrikas lapsed nälgivad“. Või „mul pole piisavalt raha“ – aga „Indias on kastisüsteem“. Ajasin selja sirgu ja sisenesin proovisaali, valmis juba uksest minestama. Ei näinud kedagi. Esimene mõte oli: pagan, oleksin pidanud natuke ootama, nüüd kõik arvavad, et näe, noor ikka püüdlük, kohe esimesena proovis jne. Aga siis äkki kõnetas mind soe hääl.

„Vana roosa maja“. Mari – Piret Krumm, Anton – Veljo Reinik, tädi Salme – Ester Pajusoo, Olav – Jüri Tiidus, Sadu – Mari-Liis Lill, Reilika – Marta Laan

„Tere, sina oled Piret, jah? Tore. Ära muretse, teised on veel kohvikus, ju nad varsti tulevad. Ega nad tulemata jää.“ Pobisesin midagi andekat, et ahah ja mhm, mille peale Ester meeldivalt muigas ja laua taha istus. Siis me ajasime natuke juttu, Ester viskas nalja.

Hetk sarnanes lennuki maandumisele. Rahunemine, kohale jõudmine. Ma mäletan, Te istusite nii rahulikult ja selgelt seal laua taga. Te olite nii huvitatud sellest, mis elu Teid ümbritseb. Te olite nii noor. Palju noorem, kui see 23-aastane Teie kõrval. Ma olin

rabatud Teie teravusest ja huumorimeelest, taipasin, et minu kõrval istub teatrilegend, pisike naine, kes on hingelt nii suur, et täidab kogu Eesti Draamateatri. Te õpetasite mind märkama. Sellised asjad jäävad meelde – kui keegi oma olemusega õpetab sind ilu nägema. Seda Maailma ilu, mis peitub tema üksikelementides, nagu tähed taevast, linnud õhus, kalad vees ja inimesed maa peal.

Aitäh!

Alati Teie teenistuses
Piret Krumm

AIN LUTSEPP 60 – 6. MAI

PALJU ÕNNE, AIN!

Meie esimene tõine kokkupuude oli Kõivu „Kokkusaamises“. Ain mängis talumeest, kes jalutas kahe filosoofi vahel, kuulas väga tähelepanelikult nende väitlust ja aeg-ajalt tõi omalt poolt mõne „näituse“, mis oma kohatuses oli vaimustavalt naljakas. Selles kujus oli rõõmu, soojust, uudishimu ja energilist soovi asjadest osa võtta. See oli nii naljakas, et palusin Kõivul tema jaoks mõned heietused juurde kirjutada. Kõiv kirjutaski. Lavastusse jõudis näiteks lugu mehest, kes puid saagides käest ilma jäi – see mees vaatas oma eemale veerevat kätt ja arutles, et kas see nüüd on oma või enam ei ole oma.

Kui ma nüüd, aastaid hiljem selle päale mõtlen, siis tundub mulle, et selles rollis oli Ain selline, nagu ta päriselt on. Just see uudishimu, rõõm ja osavõtlikkus. Ja see mõnus heietamine üks-kõik mis teemadel. Muidugi on ta elus palju keerulisem. Me teame olmevaevade käes vaevlevat Aini – seda näeb vahel enne proovi puhvetis, kui ta on ületamatus hädas, millist muruniitjat osta, kas ikka üldse osta, või kui osta, siis milline ikka see kõige parem oleks ja kust seda kõige parema hinnaga saaks... Me teame süngem Aini – näiteks pärast mõnda rasket koosolekut. Või kui proovid ei suju. Varem meenus ta siis parve uputanud Tõnissoni. Enam mitte. Nüüd on ta rohkem Ain kui Tõnisson.

Kui ta Teatriliidu esimeheks valiti, kartsin natuke, et ta teeb endale liiga. Me olime näinud teda koosolekutel heietamas... Aga ei – ta on hästi hakkama saanud! Minu suur üllatus oli, kuidas ta loomeliitude kohtumisel Rein

Mees – Ain Lutsepp. Madis Kõivu „Kokkusaamine“ 1991. a.

Langiga (Sirbi skandaali aegu) kindla ja konkreetse sõnaga selgele kohtumisele selge suuna andis ja teised endaga kaasa tõmbas.

Näitlejana on ta väga suur haruldus. Ta võib mängida kõike. Oleme näinud teda nii „Rahuputuses“ rahvast naerutamas kui „Kopenhaagenis“ maailmatasemel füüsiliselt mängimas. Tema peale saab kindel olla. Proovis on ta täiega asja juures. Mitmetes väljaütlemistes on ta rõhutanud nii täieliku kohalolu vajadust kui ka püüdu, et teater puudutaks inimesi.

„Töomes“, oleks Panso öelnud. Ta loeb palju. Tema käest kuuleb, kui Akadeemias on midagi huvitavat ilmunud. Ta käib palju teatris. Ta on esimene valik paljude lavastajate jaoks. Ta on töötanud Mikiveri, Hermaküla, Viidingu truppidest. Külalislavastajad tahavad temaga koos töötada. Malviis, Nüganen, Kiselov... Täna mängib ta seitsmes lavastuses ja kaheksas on hetkel proovides. Imetlen teda – kuidas ta jõuab. Seal kõrval veel televisioon ja kino... Kõikide kolleegide nimel, palju õnne Sulle, Ain. See on meie kõigi pidupäev.

Priit Pedajas

MARI-LIIS KÜLA 90 – 24. JUUNI

KATKEND MARI-LIIS KÜLA INTERVJUIST RAAMATUST
„KUNSTNIKU RAAMAT II. JUTURAAMAT“ 2005.

Kuidas sa vaimu välja kutsud? Mis siis, kui ta ei taha tulla?

See on väga individuaalne. Palju sõltub pealehakkamisest, enesele antud kiirendusest ja pidurdusest. Suur kiindumus toodab palju energiat, püüab tõlkida ruumikujundit sõnakujundiga võrdväärseks. Tõstab ruumi kui kunsti. Teadlik mõtlemine ja intuitsioon. Kahtlused. Teema ei allu. Tuleks alateadvust usaldada. Alateadvus palub lisaaega? Ene-seabi: eemalda mõttest kalender. Saagu mis saab! Autoritektst allub küll lavastaja nägemusele, kuid seda tasub vastutustundetult sirvida... Maandab pinget! Kontrolli oma filosoofilisemat, olustikukau-

gemat mõttesarnasust lavastaja omaga. See on väga tähtis. Ja siis nagu möödaminnes, lihtsalt – võimas tunne. Äkki näed, kuidas lahendus sinuni jõuab, saab nähtavaks läbi teemade hägu.

Kas põhjalik ettevalmistav töö on mõnikord hiljem tööprotsessis segama hakanud?

Suur ettevalmistav töö on lavastaja koodita mõtetu. Autor ja käsikiri ei kattu alati lavastaja koodiga. Tüki sisu ilma koodita ei loo veel ise endale vormi. Ebaoluliseks osutunud informatsioon ei saa jääda jalgu, kui tead ülesande piire. Me alateadvus kogub iga päev põnevaid tähelepanekuid, veel ülesandeta detaile.

Mari-Liis Küla

Teadvus võib imestada, mida alateadvusel on konkreetse signaali saabumisel pakkuda. Info, mis osutus üleliigseks, vajub äraootavasse seisundisse alateadvuse andmepangas. Võib osutada ettevalmistavaks tööks mõnele uuele väljakutsele.

MERLE KARUSOO 70 – 1. JUULI

MIDA KARUSOO TEEKS?

Ma avastasid end kõndimas keset päeva raamatukogust teatrisse, jagatuna kolme ülesande vahel – üks kavalet oli pooleli (õieti olin sellega vaevu alustanud), üks raamat vajas läbilugemist (juba homseks!) ja siis oli veel mingi kolmas asi, mida ma käigu pealt ei suutnud isegi meenutada. Tormasin mööda tänavat ja kuulutasin palju aega, püüdes juba hasartlikult mõistatada, milles see kolmas salapärase kohustus seisnes. Ja lõpuks tuli meelde – heureka! Olin lubanud Ene Paaverile, et kirjutan midagi Merlest tema 70. sünnipäeva puhul.

Just selline ühelt asjalt teisele hüppamine – istun nüüd juba kodu ja püüan oma tundmusi sõnastada – selline samaaegselt mitme asja ajamine, mis tänapäeval ju ülimalt tavaline, on miski, mida Merle mitte mingil juhul ei aktsepteeri. Kui juba teed, siis täie rauaga. Enese jagamine kulutab asjatult. Kui ma tagantjärele mõtlen, millised on need õppetunnid, mis sain Merlega koos töötamisest, siis see oleks kindlasti esimene. Kui ikka aju on multitaskimisest krussis ja veri rabelemisest keeb, siis tuleb lihtsalt seisma jääda ja mõelda – aga mida Karusoo teeks?

Teine õppetund on lavakooliajast ja seostub raamatuga „Kui ruumid on täis...“ Selle lugemine tekitas toona tunde, et meil on ikka pagana rikkalik teatripärand – kui sinna mahuvad lühikese aja peale ära Kõiv ja Karusoo, Smuul ja Unt. Merle „mälu taastamise“ projektis on minu jaoks

Merle Karusoo

siiani midagi ühekorraga nii suurejoonelist ja süvitsimevat, nii originaalset ja mitmetasandilist (vaatame näiteks sotsioloogilises plaanis: marginaliseeritutele hääle andmine; rahvuslikus plaanis: kaasmaalaste ühendamine; psühholoogilises plaanis: grupiteraapia; teatriajalooliselt: vormi- ja žanriarendus, uut moodi näitekirjandus jne jne...) – et pärast seda oleks nagu narr väita, et teatris ei anna midagi huvitavat teha või et see vorm kuidagi ahistavalt mõjub, meedium kuidagi pärsib...

Möödunud suvel olime koos Mari-Liis Lillega ise olukorras, kus kogusime dokumentaallavastuse jaoks eluloointervjuusid. Meil oli oma fookus ja oma rida ajada – aga ka üks tohutu hiiglane, kelle õlgadel seista, ja see määratu eelis, et saime vahel endalt ja ka üksteiselt küsida – mida Karusoo teeks?

Paavo Piik,
„Panso“ kaastööline

EVE TANNER 50 – 8. JUUNI

TÕELISE TEATRIHINGEGA EVE

Kui küsida inimeste käest mõnd iseloomustavat joont Eve kohta, siis ütlevad kõik kui ühest suust, et Eve töötab alati suure põhjalikkusega. Ja mitte lihtsalt hästi, vaid teatril kohase pühendumusega. Kui on vaja tema erakorralist abi, kellegi asendamist, ei ütle Eve kunagi ära. Tema korras-tada on Draamateatri süda, suur saal ja suure saali lavale astub sel suvel ka Eve ise, sest ta teeb kaasa Valgre-lavastuse „Laul, mis jääb“ massistseenides. Teater on Evele oluline, jutu sees on ta öelnud, et ega ta mujal ei koristaks. Eve asjaks on puhtuse järele vaadata ka lavameistrite toas, kus

Eve Tanner

teinekord kipub kord käest minema. Siis Eve ka pisut pragab poistega, aga muidugi mitte nii karmilt kui tädi Sofie „Kardemoni linna rahvas ja rõõvlites“, sest tegelikult saab ta lavameestega hästi läbi ning kui harva pragab, siis alati asja pärast, kinnitavad lavameistrid ise. Teinekord näpistab ta aga mõned minutid selleks, et poistega ilma asjade üle vestelda, hommikul vara on ju majas nii lavameistrid kui puhastusteenindajad. Olgu neid pühendumusega veedetud hommikuid Evel veel rohkesti teatrimajas ees.